

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
І ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ**

**Харків
2023**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
І ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ**

для студентів І курсу заочного факультету
першого (бакалаврського) освітнього рівня
галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»

**Харків
2023**

Плани семінарських занять і тематика курсових робіт з історії держави і права України для студентів І курсу заочного факультету першого (бакалаврського) освітнього рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад: Є. О. Васильєв, С. Л. Гоцуляк та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. 55 с.

У к л а д а ч і: Є. О. Васильєв,
С. Л. Гоцуляк,
К. М. Лісогорова,
В. А. Лизогуб,
А. А. Омарова,
Г. П. Пономарьова,
В. О. Рум'янцев,
Н. С. Стеценко,
М. О. Турчіна,
Д. А. Шигаль

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2023

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Держава і право Русі-України (Київської Русі)

П л а н

1. Виникнення й функціонування княжої держави – Русі-України (Київської Русі).
2. Правове становище різних категорій населення.
3. Державний устрій Русі-України (Київської Русі). Особливості системи сюзеренітету-васалітету.
4. Організація і структура державного апарату Русі-України (Київської Русі).
5. Джерела права Русі-України (Київської Русі), їх види.
6. Руська Правда: її походження, основні редакції та списки.
7. Характеристика майнових і зобов'язальних правовідносин за Руською Правдою.
9. Злочини і покарання у праві Русі-України (Київської Русі).
9. Судочинство у Русі-Україні (Київській Русі).

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / за ред. В. Д. Гончаренка. вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України : підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Білецький Л. Т. Руська Правда й історія її тексту. *Антологія української юридичної думки* : у 6 т./ редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 2: Історія держави і права України: Руська Правда. Київ, 2002.

Історія держави і права України: хрестоматія-практикум : навч. посібник / М. Ю. Бурдін, Є. С. Логвиненко, І. А. Логвиненко ; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2021. 890 с.

Київська Русь: пам'ятки права (X–XIII ст.): тексти, переклади, коментарі : навч. посібник / уклад.: Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв. Харків : Право, 2020. 224 с.

Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі: навч. посібник. / уклад. Г. Г. Демиденко, В. М.

Єрмолаєв; вступ. ст. В. Я. Тацій. Харків: Право, 2014. 344 с.

Ромінський Є. В. Пам'ятки права Давньої Русі княжої доби: загальна характеристика. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 36–47.

Святоцький О., Бойко І. Витоки, етапи становлення та розвиток української державності. *Право України*. 2020. № 1. С. 17–40.

Українська державність: історико-правничі нариси / ред. рада В. Смолій [та ін.]. Київ : Право України, 2021. 976 с.

Тема 2. Боротьба України за державне відродження у 1917–1920 рр.

П л а н

1. Лютнева революція 1917 р. і рух за національно-культурне відродження в Україні.

2. Утворення Української Центральної Ради.

3. I і II Універсали Української Центральної Ради.

4. III і IV Універсали Української Центральної Ради.

5. Конституція УНР 29 квітня 1918 р.

6. Гетьманська держава П. Скоропадського. Закони про тимчасовий державний устрій України.

7. Українська держава доби Директорії.

8. ЗУНР. Акт злуки 1919 р. – визначна подія в державотворенні українського народу.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка. вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України : підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Гончаренко В. Д. Конституція Української Народної Республіки 1918 р. – вінець законодавчої діяльності Української Центральної Ради. *Право України*. 2018. № 4. С. 11–24.

Гончаренко В. Утворення Української Народної Республіки як важливий етап на шляху до незалежності України. *Право України*. 2017. № 11. С. 32–39.

Дециньський Л. Є. Міжнародні зв'язки гетьманського уряду П.

Скоропадського в період національної революції в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 634. С. 3–8.

Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні. Харків : Право, 2007. 280 с.

Історія конституційного законодавства України / упоряд. В. Д. Гончаренко. Харків : Право, 2007. 256 с.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О.Карпенко. Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. 628 с.

Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917–1920 рр. Київ: Либідь, 1997. 208 с.

Литвин М. Західно-українська народна республіка: державно-політичне та соціально-економічне реформування в умовах визвольної війни. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2017. Вип. 53. С. 174–188.

Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ: Укр. Письменник, 1993. 413 с.

Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. Київ, 2011. 335 с.

Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917–1922 рр. (форми і проблеми розбудови). Харків : Основа, 1996. 164 с.

Рум'янцев В. О. Історичні та етнографічні витоки Української Народної Республіки. *Право України*. 2017. № 11. С. 40–47.

Рум'янцев В. О., Лісогорова К. М., Сіваш О. М. Українська Центральна Рада як революційний парламент України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 4. С. 29–41.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота – одна з найважливіших форм самостійної роботи студентів, а її написання сприяє поглибленому вивченню відповідного розділу історії держави і права України, потребує ґрунтовного опрацювання навчальної й монографічної літератури, документів, пам'яток права.

У виданні наведено перелік тем, з яких студент обирає ту, яку вважає найцікавішою. До кожної теми додається план і орієнтовний список рекомендованої літератури. За бажанням студент у змозі доповнити план або змінити послідовність питань, використати додаткову літературу. Проте наведений мінімум питань і джерел треба розглядати як обов'язковий.

Опрацьовуючи літературу, можна використовувати окремі цитати чи самостійно формулювати їх основні положення з посиланням на джерела (вказувати прізвище й ініціали автора, назву роботи, місто і рік видання, сторінку).

Структура курсової роботи має бути такою: передмова, основна частина, висновки. У передмові необхідно охарактеризувати тему роботи в цілому, визначити хронологічні рамки, викласти відповідні загальні історичні умови. Основна частина за обсягом має бути не менше трьох четвертих роботи і включати відповіді на всі наведені в плані питання. У висновках слід коротко підсумувати, спираючись на результати проведеного дослідження, дати оцінку історико-правовим явищам і процесам, що вивчалися.

Слід також пам'ятати, що курсова робота має бути грамотно написана і правильно оформлена, розділи курсової роботи потрібно виокремити відповідно до її плану. У разі необхідності можна розробляти схеми, діаграми тощо, які розташовуються у тексті при висвітленні відповідних питань. Крім того, слід пронумерувати сторінки, наприкінці роботи навести список використаної літератури.

При написанні не варто забувати про необхідність дотримуватися академічної доброчесності, керуючись при цьому статтею 42 Закону України «Про освіту», а також Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації» від 26.08.2021 р. № 897.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота з історії держави і права України є видом індивідуальної роботи навчально-дослідницького характеру, що виконується для поглиблення, узагальнення і закріплення знань студента з однієї з найважливіших тем курсу. Її написання сприяє виробленню вміння самостійно працювати з навчальною і науковою історико-правовою літературою, пам'ятками права, використовуючи сучасні інформаційні засоби і технології.

Тематика курсових робіт з історії держави і права визначається кафедрою. Студент може вільно обрати тему із запропонованих кафедрою на відповідний навчальний рік. Дозволяється написання курсової роботи на тему, яка не включена до затвердженого кафедрою переліку, за умови її попереднього письмового схвалення викладачем кафедри. Узгодження не передбаченої теми відбувається шляхом направлення відповідного клопотання на корпоративну поштову скриньку керівника курсової роботи в домені @nlu.edu.ua. Лише після письмового схвалення викладачем (рецензентом) такої індивідуально визначеної теми дозволяється виконання курсової роботи. При цьому варто пам'ятати, що обрана тема має бути актуальною або пов'язана з вирішенням фахових завдань.

Структурно курсова робота повинна включати титульний аркуш, план роботи, передмову (вступ), основну частину, висновки, список використаної літератури. У разі потреби можна додати до роботи схеми, діаграми тощо.

У передмові необхідно охарактеризувати тему роботи в цілому, її актуальність, визначити хронологічні межі державно-правових явищ (процесів), що вивчаються, і наявну джерельну базу (історіографію) досліджень за обраною тематикою. Основна частина має складати не менше трьох четвертих загального обсягу роботи і включати відповіді на всі питання плану. Висновки повинні мати творчий характер і містити узагальнення викладеного в курсовій роботі емпіричного матеріалу, виявлені автором закономірності розвитку державно-правових явищ.

За змістом курсова робота мусить бути конкретною. Не можна обмежуватися лише констатацією фактів, їх треба всебічно й глибоко проаналізувати, тобто висвітлити причини й умови виникнення того чи іншого державно-правового явища, процес його розвитку, особливості, значення і вплив у подальшому на еволюцію держави і права. Якщо певні історичні факти або явища оцінюються в літературі по-різному, бажано

висловити власну думку з цього приводу. Самостійний пошук відомостей, їх систематизація, узагальнення, аналіз, висновки – необхідні умови написання курсової роботи.

До кожної теми додається орієнтовний список рекомендованої літератури. За бажанням можна додатково використати інші літературні джерела. Проте наведений мінімум джерел, за загальним правилом, слід розглядати як обов'язковий. Оформлюючи список літератури, необхідно дотримуватись правил бібліографічного опису, наведених у Національному стандарті України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>. Посилання в тексті, як у лапках, так і непряма мова, мають супроводжуватися виносками або зазначенням використаного джерела зі списку літератури, конкретної сторінки у квадратних дужках, наприклад, [1, с. 25].

Список використаної літератури, який наводиться наприкінці курсової роботи, має важливе значення, оскільки він відображає не тільки ступінь вивчення студентом обраної теми, а й його вміння самостійно добирати необхідний матеріал.

Основними елементами опису літератури є:

а) для законодавчих актів: повна офіційна назва й атрибути офіційного документа (номер, дата), вихідні дані.

Приклад: Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16 травня 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152;

б) для монографій: при цитуванні певних робіт дослівно текст треба брати в лапки і робити виноску, у якій зазначити прізвище та ініціали автора, назву книги й вихідні дані (місце, видання, назва видавництва, рік видання, загальний обсяг книги, сторінка, на яку посилається).

Приклад: Гавриленко О. А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н.е. – перша половина VI ст. н.е.): монографія. Харків: Парус, 2006. 352 с.;

в) для журнальних статей окремих авторів: необхідно вказувати прізвище та ініціали автора (авторів), назву статті, джерело, де і коли надрукована стаття.

Приклад: Дещинський Л. Є. Міжнародні зв'язки гетьманського уряду П. Скоропадського в період національної

революції в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 634. С. 3–8.;

г) при кількох посиланнях на одне джерело: на тій самій сторінці, якщо вони розташовані послідовно, достатньо, не повторюючи його назву, написати: «Там же» («Там само»).

Приклад: 1) Дещинський Л. Є. Міжнародні зв'язки гетьманського уряду П. Скоропадського в період національної революції в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 634. С. 3–8.;

2) Там же. С. 6;

д) якщо в роботі цитують одну й ту саму книгу або статтю одного й того ж автора, то можна, не повторюючи їх назви, обмежитися прізвищем та ініціалами автора і вказівкою: Вказ. твір або: Вказ. праця. С. 57.

Приклад: Дурманов Н. Д. Вказ. праця. С. 75;

е) у тих випадках, коли думка того чи іншого автора наводиться лише у переказі, то перед назвою джерела або прізвищем автора ставлять скорочену вказівку «Див.».

Приклад: Див.: Гавриленко О. А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н.е. – перша половина VI ст. н.е.): монографія. Харків: Парус, 2006. 352 с.

Відповідно до п. 2.5. Положення «Про курсові роботи в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого» від 28.02.2023 р. курсова робота надсилається в електронному вигляді на електронну адресу кафедри history_new@nlu.edu.ua не пізніше ніж за два тижні до завершення навчального семестру.

Курсова робота за обсягом має бути не менше ніж один авторський аркуш, що дорівнює 40 000 друкованих знаків прозового тексту (враховуючи цифри, розділові знаки, проміжки між словами), тобто 22 сторінки друкованого тексту (за умови приблизно 1800 знаків на сторінку). Вимоги до документа Word: поля зверху, знизу, праворуч, ліворуч – 2 см; шрифт Times New Roman, нежирний, кегль 14, 1,5 інтервал, вирівнювання – з двох боків (по ширині).

Положення «Про порядок перевірки рівня унікальності академічних текстів здобувачів вищої освіти» від 27.01.2023 р. (п. 2.1.) передбачає, що здобувачі вищої освіти Університету повинні дотримуватися вимог академічної доброчесності, у тому числі щодо недопущення академічного плагіату в академічних текстах.

Відповідно до п. 3.1. Положення для оцінки рівня унікальності робіт використовується показник рівня оригінальності тексту у відсотках, за наступною шкалою:

- рівень унікальності роботи більше 65% – робота допускається до захисту;
- рівень унікальності менше 65%, але більше 50% – робота не допускається до захисту і повертається автору для доопрацювання;
- рівень унікальності менше 50% – робота не допускається до захисту і дискваліфікується.

Успішно виконана і правильно оформлена робота після рецензування допускається до захисту, під час якого можуть бути поставлені питання щодо її змісту, теми або зауважень рецензента. Якщо студент не відповідає на них, то одержує незадовільну оцінку і в подальшому пише курсову роботу на іншу тему.

Курсова робота оцінюється за 100-бальною шкалою. За результатами рецензування курсової роботи студент може отримати від 30 до 50 балів, а за результатами захисту – також від 30 до 50 балів.

Рецензент оцінює курсову роботу студента заочного факультету в межах 50 балів за такими критеріями:

<i>Кількість балів</i>	<i>Критерії оцінювання змісту курсової роботи</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
50	1. Досліджувану тему курсової роботи розкрито, зроблені переконливі й аргументовані висновки. 2. Питання плану висвітлені повно і точно. 3. Розглянуто й проаналізовано найбільш вагомі і такі, що становлять науковий інтерес, позиції вчених щодо предмета дослідження, на підставі чого зроблено правильні узагальнення, а також визначено більш слушні пропозиції науковців стосовно шляхів вирішення досліджуваних проблемних питань. Надано власні аргументовані пропозиції
45	1. Тему в цілому й питання плану роботи висвітлено повністю. 2. Проаналізовано наукові й нормативно-правові джерела, рекомендовані кафедрою за темою курсової роботи. 3. Допущено 2–3 незначні помилки при розкритті пунктів плану
40	1. Переважну більшість питань плану висвітлено повністю і точно. 2. Одне з питань розкрито недостатньо повно або при його

	висвітленні допущено суттєву помилку. 3. Проаналізовано основні наукові й нормативно-правові джерела, рекомендовані кафедрою за відповідною темою
30	1. Питання плану висвітлено поверхово. 2. При написанні роботи використана незначна кількість монографічних і нормативних джерел із списку, рекомендованого кафедрою. 3. При розкритті питань плану допущено грубі помилки
0	Тему не розкрито або в ній виявлено плагіат

Студенти заочного факультету, курсова яких оцінена найнижчим балом (0), до захисту не допускаються, а сама робота повертається на доопрацювання. Після усунення недоліків, на які вказав рецензент, вона може бути повторно подана на рецензування.

Захист курсової роботи проводиться відкрито перед комісією у складі двох викладачів, призначених завідувачем кафедри.

Графік захисту курсових робіт для студентів заочного факультету затверджується директором інституту (деканом факультету) за погодженням із завідувачами кафедр.

Оцінювання захисту курсової роботи здійснюється за такими критеріями:

<i>Кількість Балів</i>	<i>Критерії оцінювання знань і умінь студента</i>
1	2
50	1. Всебічне, системне й глибоке знання матеріалу за темою курсової роботи, орієнтування в основних наукових концепціях, що стосуються даної теми. 2. Засвоєння основної й додаткової літератури, зазначеної в методичних порадах. 3. Уміння на практиці використовувати отримані результати
45	1. Гарне знання й розуміння матеріалу теми курсової роботи. 2. Засвоєння основних положень навчальної та наукової літератури за темою, ознайомлення з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Розуміння значення отриманих результатів для практичної роботи
40	1. Достатньо повне знання матеріалу за темою курсової роботи, відсутність у відповідях при захисті суттєвих неточностей. 2. Опрацювання навчальної та наукової основної літератури, рекомендованої кафедрою, правильне

	оперування термінами й тлумачення найбільш відомих позицій науковців щодо предмета курсової роботи. 3. Правильна оцінка значення отриманих результатів для практичної роботи
35	1. Знання основного матеріалу теми курсової роботи. 2. Часткове засвоєння основної рекомендованої літератури. 3. Помилки, певні неточності у відповіді при захисті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача
30	1. Знання основного матеріалу теми курсової роботи в обсязі, що робить можливим подальше його засвоєння. 2. Знайомство з основною рекомендованою літературою. 3. Допущено помилки у відповіді при захисті, однак при цьому виявлено знання, які дозволяють усунути їх (помилки) за допомогою викладача.
25	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу за темою курсової роботи. 2. Наявність суттєвих помилок у відповіді при захисті. 3. Неможливість у достатньому обсязі засвоїти матеріал без додаткової підготовки

Підсумкова оцінка за написання й захист курсової роботи для студентів денної форми навчання складається із суми балів, виставлених рецензентом за зміст курсової роботи, і отриманих за результатами захисту роботи. Підсумкова оцінка у балах переводиться у чотирибальну шкалу й оцінку за шкалою ECTS відповідно до наведеної нижче таблиці.

<i>Кількість балів за курсову роботу за шкалою ECTS</i>	<i>Відповідні рівні чотирибальної (державної) шкали успішності</i>	<i>Шкала ECTS</i>
90–100	відмінно	A
80–89	добре	B
75–79		C
70–74	задовільно	D

60–69		E
35–59	незадовільно	FX
0–34		F

Оцінка вноситься до заліково-екзаменаційної відомості, індивідуального навчального плану (залікової книжки) студента, а також проставляється на титульному аркуші роботи й рецензії на неї. Якщо захист курсової роботи оцінено на «незадовільно», студенту надається двотижневий строк для її доопрацювання. Захищена курсова робота разом із рецензією на неї у день захисту здається на кафедру.

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

Тема 1. Античні міста-держави

П л а н

1. Колонізація греками Північного Причорномор'я.
2. Античні міста-держави (Ольвія, Феодосія, Пантікапей, Керкінітида, Тіра, Херсонес).
3. Суспільний лад у античних містах-державах.
4. Державний устрій античних полісів.
5. Боспорське царство: особливості суспільного і державного ладу.
6. Джерела й основні риси права в античних містах-державах.
7. Історичне значення рабовласницьких міст-держав Північного Причорномор'я.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / за ред. В. Д. Гончаренка. вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Арбузов Г. Ф. Найдавніші держави на землях України: конспект лекції з дисципліни «Історія України». Харків : УкрДАЗТ. 2007. 31 с. URL : <http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/8407>

Гавриленко О. А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н.е. – перша половина VI ст. н.е.): монографія. Харків: Парус, 2006. 352 с.

Гавриленко О. А., Сівальньов О. М., Цибулькін В. В. Генуезька спадщина в на теренах України: етнодержавознавчий вимір. Харків: Точка, 2017. 260 с.

Гавриленко О. Зародження права на території України в античну добу. *Право України*. 2020. № 1. С. 64–84.

Колесников К. М. Митні відносини античної доби в Північному Причорномор'ї: генеза історіографічної традиції. *Історія торгівлі, податків та мита*. Дніпропетровськ, 2011. № 2 (4). С. 5–13.

Колесников К. М. Проблема регулювання торгівлі античними державами Північного Причорномор'я в джерелах та історіографії. *Історія торгівлі, податків та мита*. Дніпропетровськ, 2007. С. 7–23.

Скржинська М. В. Релігія та влада в Боспорському царстві й Ольвії VI–I ст. до н. е. *Український історичний журнал*. 2014. № 4. С. 17–26.

Скржинська М. В. Судочинство в античних державах Північного Причорномор'я. *Український історичний журнал*. 2009. № 5. С. 4–11.

Страхов М. М. Основні риси державного ладу Боспорського царства. *Вісник університету внутрішніх справ*. 1999. Вип. 7(2). С. 158–163.

Тараненко М. (2016). Перші державні утворення на території України. *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*. 2016. №1/2 (29/30). С. 178–186.

Тема 2. Державотворча діяльність великих князів Русі-України (Київської Русі)

П л а н

1. Великий київський князь і його місце в механізмі державної влади.

2. Період консолідації державності (кінець IX – друга половина X ст.) за князювання Олега.

3. Особливості державотворчої діяльності Ігоря (912–945 рр.).

4. Реформування державності за часів княгині Ольги (945–964 рр.) і Святослава (964–972 рр.).

5. Період розвитку держави (X – перша третина XII ст.) за часів правління Володимира Великого (980–1015 рр.) і Ярослава Мудрого (1016, 1019–1054 рр.).

6. Правління Володимира Мономаха (1113–1125 рр.) і Мстислава Великого (1125–1132 рр.).

7. Зменшення впливу князів на процеси державотворення.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Вербицька В. П. та ін. Історія України: суспільство, культура, державність. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. 268 с.

Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посібник. 3-тє вид. переробл. і допов. Київ : Атіка, 2009. 608 с.

Святоцький О., Бойко І. Витоки, етапи становлення та розвиток української державності. *Право України*. 2020. № 1. С. 17–40.

Українська державність : історико-правничі нариси / ред. рада В. Смолій [та ін.]. Київ : Право України, 2021. 976 с.

Шевченко А. В. "Формування системи державного управління у Київській Русі." *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України* 3. 2016. С. 107–113.

Ющенко П. Історіографічна традиція розуміння природи влади князя та його місця в державно-владному механізмі в Київській Русі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія* / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 1. Ч. 3. С. 8–12.

Ярослав Мудрий та його доба: тисячолітній досвід українського державотворення/редкол.:Огнев'юк В.О., Александрова О. С.,Андрєєв В. М., Додонов Р. О. Київ, 2019. 284 с.

Яцюк, М. В. Реформаторська політика державотворення княгині Ольги: історико-політологічний аналіз. *Гендерна політика очима української молоді : XI Регіональний конкурс молодих вчених*, Харків, 2017 р. 290-294.

Тема 3. Суспільний лад Русі-України (Київської Русі)

П л а н

1. Загальна характеристика суспільного ладу Русі-України (Київської Русі).

2. Суспільний устрій Русі-України (Київської Русі):

а) правове становище панівних верств населення (великий князь, удільні князі, князівська дружина, бояри, духовенство);

- б) правове становище вільних селян-общинників;
- в) правове становище смердів та інших феодално-залежних груп людей (закупи, рядовичі, ізгої);
- г) правове становище невольного населення (челядь і холопи);
- д) міське населення.

3. Вплив хрещення на суспільний лад Русі-України (Київської Русі).

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Аніщук Н. В. Правове становище жінок за давньоруським законодавством. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 21. С. 120–124.

Дорошенко Д. І. Нарис історії України : в 2 т. / Д. І. Дорошенко. 2-е вид. Київ : Глобус, 1992. Т. 1 : (До половини XVII століття). 238 с.

Коротя А. М. Особливості правового регулювання статусу дружинників Київської Русі. *Право і суспільство*. № 2. 2016. С. 8–13.

Котляр М. Ф. Соціальна структура давньоруського суспільства. *Український історичний журнал*. 2015. № 6. С. 13–28.

Лісна І. С. Вплив суспільного устрою на право Київської Русі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6 (1). С. 26–29.

Пайда Ю. Ю. Християнський закон і звичаєва правосвідомість як чинники соціальної регуляції у Київській Русі. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 4 (65). С. 76–82.

«Правда Руська» Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства : навч. посібник / уклад.: Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв; вступ. сл. В. Я. Тація. 2-ге вид., змін. та допов. Харків : Право, 2017. 392 с.

Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Вид. 3-тє, переробл. та розшир. Київ : Критика, 2006. 584 с.

Тема 4. Галицько-Волинська держава

П л а н

1. Становлення Галицько-Волинської держави.
2. Правовий статус населення Галицько-Волинської держави.
3. Галицько-Волинська держава за часів правління Данила Галицького.
4. Центральні й місцеві органи влади й управління в Галицько-Волинській державі.
5. Судова система й військова організація Галицько-Волинської держави.
6. Джерела й характерні риси права Галицько-Волинської держави.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Баран В. Д. Княжий Галич в історії України. *Український історичний журнал*. 2001. № 4. С. 67–75.

Бойко І. Розвиток права як важливої ознаки Галицько-Волинської держави (1199-1349 роки). *Право України*. 2020. № 1. С. 97–115.

Войтович Л. В. Тевтонський орден у політиці Галицько-Волинського князівства. *Український історичний журнал*. 2010. № 6. С. 4–18.

Головко О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь та Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. Київ: Стилос, 2006. 576 с.

Голубець М. Велика історія України: в 2-х т. Київ : Центр учб. літ., 2021. Т. I. 352 с.

Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за заподіяння майнової шкоди в період Київської Русі і феодальної роздробленості

(IX – середина XIII ст.). *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2011. Вип. 21. С. 89–98.

Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження. Львів: ПАІС, 2008. 406 с.

Козубовський Г. А. Про грошовий обіг на галицько-волинських землях у першій половині XIV ст. *Український історичний журнал*. 2016. № 1. С. 38–49.

Корона, або Спадщина Королівства Руського / за заг. ред. Л. Івшиної. Вид. третє, стереотип. Київ: ТОВ «Укр. прес-група», 2018. 696 с.

Смолій В. Галицько-Волинська держава. Королівство Русь (XII–XIV ст.). Українська державність: історико-правничі нариси. Київ: Право України, 2021. Нарис 9. С. 206–221.

Сворака С. Д. Народовладдя Галицько-Волинської держави у наукових поглядах вітчизняних дослідників XIX ст. *Форум права*. 2012. № 4. С. 792–798.

Українська державність : історико-правничі нариси / ред. рада В. Смолій [та ін.]. Київ : Право України, 2021. 976 с.

Тема 5. Джерела права на українських землях у складі Речі Посполитої

П л а н

1. Характеристика правового становища українських земель у складі Речі Посполитої:
 - а) Люблінська унія 1569 р.: передумови, зміст, наслідки;
 - б) Берестейська унія 1596 р.: передумови, зміст, наслідки.
2. Джерела, структура і редакції Литовських статутів (1529, 1566, 1588 рр.).
3. Основні інститути права за Литовськими статутами (1529, 1566, 1588 рр.).
4. Устава на волоки 1557 р.
5. Магдебурзьке право та особливості його дії на українських землях.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко,

В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Батюк С. В. Українська державність напередодні та в роки визвольної війни 1648-1654 рр. у працях дослідників із західної діаспори. *Український історичний журнал*. 1993. № 1.

Бедрій М. М. Копні суди на українських землях у XIV –XVIII ст.: історико-правове дослідження: монографія. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: Галиц. друкар, 2014. 264 с.

Бойко І. Й. Джерела та характерні риси права в Галичині у складі Польського Королівства (1387–1569 рр.): монографія. Львів, 2010.

Бойко І. Й. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.): монографія. Львів, 2009.

Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV –перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження. Львів: ПАІС, 2008. 406 с.

Ковальова С. Г. Судоустрій і судочинство на українських землях Великого князівства Литовського: монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 200 с.

Патlachук В. Н. Історія польського конституціоналізму: початковий етап. *Бюлетень Мін'юсту України*. 2020. № 4. С. 40–46.

Рум'янцев В. О. «Статути Великого Князівства Литовського 1529, 1566, 1588 р.»». *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.. 848 с. С. 698–702.

Рум'янцев В. О. «Устава на волоки». *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.. 848 с. С. 764–766.

Страхов М. М. Право в українських землях під час їх перебування у складі Польщі, Литви і Речі Посполитої (кінець XIV – перша половина XVII ст.). *Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т.* Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. Харків :

Право, 2008. С. 233–250.

Ткач А. П. Історія кодифікації дореволюційного права України. Київ, 1968.

Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Вид. 3-тє, переробл. та розшир. Київ : Критика, 2006. 584 с.

Яцишин М. Нововведення в загальних положеннях кримінального права та майнових покараннях за Першим Литовським Статутом 1529 р. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2 (14). 163 с.

Тема 6. Створення Української національної держави у 1648–1654 рр.

П л а н

1. Причини, передумови, рушійні сили і підсумки національно-визвольної війни українського народу проти Річі Посполитої.

2. Організація адміністративно-територіального устрою України у 1648–1654 рр.

3. Зміни в суспільному ладі Української держави в період національно-визвольної війни.

4. Становлення системи органів публічної влади Української держави.

5. Зміни у правовій системі України в період національно-визвольної війни.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Єрмолаєв В. М. Державницька думка гетьманів України (середина XVII-XVIII ст.): змістовні аспекти. *Вісник Національної академії правових наук України*: зб. наук. пр. / редкол.: О. В. Петришин та ін. Харків: Право, 2016. №1 (84). С. 43–56.

Єрмолаєв В. М., Петришин О. В. Про форму правління та

державний режим Гетьманщини часів Б. Хмельницького (до 365-ї річниці Національної революції 1648 р.). *Вісник Академії правових наук України*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2012. № 4(71). С. 75–92.

Котляр М. Ф., Смолій В. А. Історія в життєписах. Київ : Час, 1994. 328 с.

Кривошея В.В. Козацька еліта Гетьманщини. Київ: ІПІЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. 452 с.

Лизогуб В. А. Еволюція правового статусу козацької старшини в XVII - XVIII століттях. *Проблеми законності*. 2008. Вип. 96. С. 26-33.

Лизогуб В. А. Формування станових прав шляхти на українських землях у XVI-XVIII ст. *Форум права*. 2010. № 3. С. 268-272.

Смолій В. А., Степанков В. С. Богдан Хмельницький (Соціально-політичний портрет). Київ : Либідь, 1993. 504 с.

Смолій В. А., Степанков В. С. Богдан Хмельницький (Хроніка життя та діяльності) : монографія. Київ : Наук. думка, 1994. 264 с.

Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція 1648-1676 рр. крізь призму століть. *Український історичний журнал*. 1998. № 1. С. 3–24.

Тема 7. Кодифікація права України у XVIII ст.

П л а н

1. Пакти і Конституції прав Війська Запорізького 1710 р.
2. Судова реформа гетьмана К. Г. Розумовського 1760–1763 рр.
3. Передумови, цілі, джерела і основні концепти кодифікації права України у XVIII ст.
4. Характеристика кодифікаційних актів українського права:
 - а) «Процес короткий приказний, виданий при резиденції гетьманській» 1734 р.;
 - б) «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.;
 - в) «Суд і розправа в правах малоросійських» 1750 р.;
 - г) «Книга Статут та інші права малоросійські» 1764 р.;
 - д) «Екстракт малоросійських прав» 1767 р.;
 - е) «Екстракт із указів, інструкцій та установлень» 1786 р.
5. Практика і значення збірників кодифікації українського права.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. Київ : Либідь, 1993. 288 с.

Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (IX-XX ст.): навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 408 с.

Гончаренко В. Д. Пилип Орлик – гетьман в еміграції. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 18–24 .

Єрмолаєв В. М. Про представницькі органи державної влади та місцевого самоврядування за Конституцією Пилипа Орлика. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 45–54.

Кистяковскій А.Ф. Права, по которым судится малороссійскій народъ. Київ : Университетская типографія (І.І. Завадскаго), 1879. 1063 с.

Макаренко А. Причини створення кодексу Гетьманщини 1743 року. *Право України*. 1997. № 12. С. 106–108.

Козаченко А. Державне право України другої половини XVII - початку XVIII ст. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 4 (39). С. 47–53.

Кульчицький В. С. Кодекс Українського права 1743 р. *Право України*. 1994. № 9. С.28–29.

Лизогуб В. А. Норми Конституції Пилипа Орлика про народ і владу. *Проблеми законності*. 2006. Вип. 84. С. 8–12 .

Страхов М. М. Конституція Пилипа Орлика 1710 року. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 10–17

Ткач А. П. Історія кодифікації дореволюційного права України. *Антологія української юридичної думки* : в 6 т. Т. 3. Історія держави і права України: козацько-гетьманская доба. Київ : Вид. Дім «Юрид. кн.», 2003. С. 454–471.

Тодика Ю. М. Політико-правове значення Конституції Пилипа Орлика для розвитку українського конституціоналізму. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 3-9.

Шершенькова В. А., Шевчук Я. В. Кодифікації права Гетьманщини у XVIII ст. *Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету*. 2020. № 8. URL: http://lsej.org.ua/8_2020/12.pdf.

Тема 8. Реформи Габсбургів на західноукраїнських землях (кінець XVIII ст. – перша половина XIX ст.)

П л а н

1. Інкорпорація західноукраїнських земель до складу Австрійської імперії.
2. Соціально-політичні передумови реформ Марії Терезії (1744–1780 рр.) та Йосифа II (1780-1790 рр.).
3. Характеристика реформи органів державного управління.
4. Реформування правової системи Австрійської імперії.
5. Реформи в аграрній сфері: сутність і оцінка.
6. Реформи в освітній та церковній сферах.
7. Наслідки реформ.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Бойко І. Й. «Йосип II». *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.. 848 с. С. 344–350.

Бойко І. Й. «Марія-Терезія». *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.. 848 с. С.479–485.

Пиртко М. С. Вплив політики абсолютизму на становлення

законодавства в Австрійській монархії у XVIII ст. *Часопис Київського університету права*. 2018. Вип. 1. С. 51–57.

Пиртко М. Реформа державного управління в Австрійській імперії за правління Марії-Терезії. *Підприємство, господарство і право*. 2019 (281). №7. С.156–161.

Пиртко М. С. Правові реформи в Австрійській монархії в період правління Марії Терезії (1740–1780 рр.). *Науковий вісник публічного та приватного права*: зб. наук. праць. Вип. 1. Т. 1. Київ: Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2019. С. 61–66.

Пиртко М. С. Соціально-політичні передумови та теоретичне обґрунтування реформ Марії Терезії в Австрійській монархії (1740–1780 рр.). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 58. С. 43–52.

Настасяк І. Історико-правовий аналіз входження Галичини до складу Австрійської імперії. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2003. Вип. 38. С. 84–89.

Настасяк І. Причини, перебіг та значення селянської реформи в Галичині (1772–1789 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2004. Вип. 40. С. 113–120.

Вараниця А. Die schule ist ein politicum!»: шкільництво як політична стратегія Габсбургів у підавстрійській Галичині. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 116. С. 114–121.

Едер П. Реформи Йосифа II в Австрійській імперії та їхнє поширення у Галичині (1780–1790 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 61. С. 127–135.

Тема 9. Селянська реформа 1861 р. в Україні

П л а н

1. Передумови проведення селянської реформи 1861 р.
2. Правове становище українського селянства до селянської реформи 1861 р.
3. Загальна характеристика Маніфесту від 19 лютого 1861 р. про скасування кріпосного права та «Загального положення про селян, що вийшли з кріпосної залежності».
4. Місцеві положення про поземельний устрій поміщицьких селян України.

5. Механізм викупу поміщицькими селянами земельних наділів.
6. Особисті й майнові права селян після проведення реформи. Створення органів селянського самоврядування.
7. Соціально-економічні наслідки селянської реформи 1861 р.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Богатчук С. С. Аграрна реформа 1861 р. та її наслідки для економічного розвитку України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 4. С. 129-138. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_4_13

Бондар В. В. Сучасна історіографія пореформеного селянства. *Український історичний журнал*. 2011. № 2. С. 180-201. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/UIJ_2011_2_13

Верховцева І. Г. Звичаєве право у селянському самоврядуванні в Україні другої половини XIX – початку XX ст. *Історико-політичні студії*. 2014. № 2. С. 13-19. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipc_2014_2_4

Кириченко В. Є. Селянська реформа 1861 р. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.. 848 с. С. 663–666.

Кириченко В. Є. «Маніфест 19 лютого 1861 р.». *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін. 848 с. С.477–478.

Кириченко В. Є. «Загальне положення про селян, які вийшли з кріпосної залежності» 1861 р. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін. 848 с. С. 306.

Козаченко А. Організаційно-правова діяльність земства з метою розвитку аграрної галузі наприкінці XIX – на початку XX ст. *Вісник*

Академії правових наук України. Харків : Право, 2010. № 3 (62). С. 115–124.

Крупенко О. В. Товаризація сільського господарства Лівобережних губерній у другій половині XIX – на початку XX ст. та її наслідки. *Український селянин*. 2016. Вип. 16. С. 34–40.

Мельничук К. Селянське самоврядування на Правобережжі України у другій половині XIX – на початку XX ст.: формування кадрового складу. *Український історичний журнал*. 2021. № 3. С. 28–40.

Набока С. В. Роль і вплив мирових посередників на перебіг і результати селянської реформи 1861 р. на Правобережній Україні. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2004. № 2 (26). С. 169–175.

Нечитайло В. Селянське господарство фермерського типу в Україні: історія і сучасність. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2004. 436 с.

Присяжнюк Ю. П. Українське селянство Наддніпрянської України: соціоментальна історія другої половини XIX – початку XX ст : монографія. Черкаси : Вертикаль, 2007. 640 с.

Реєнт О. П. До проблеми скасування кріпосного права в 1861р. *Український історичний журнал*. 2011. № 1. С. 34–51.

Селіхов Д. Волосні суди в Україні: організація, діяльність та місце в селянському самоврядуванні після аграрних реформ 1861-1866 років. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 1 (48). Харків : Право, 2007. С. 117–128.

Страхов М. М. Місцеве селянське самоврядування в Україні за реформою 1861 р. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2004. Вип. 7. С. 82–90.

Тема 10. Судова реформа 1864 р. в Україні

П л а н

1. Причини проведення судової реформи 1864 р.
2. Підготовка судової реформи:
 - а) робота комісії графа Блудова, її прорахунки та припинення діяльності;
 - б) робота комісії Плавського-Зарудного, створення «Основних положень перетворення судової частини в Росії» 1862 р.;
 - в) укладення і введення у дію Судових статутів у 1864 р.

3. Судоустрій за Судовими статутами: мирові й загальні суди.
4. Прокуратура і судові слідчі за судовою реформою 1864 р.
5. Адвокатура за судовою реформою 1864 р.
6. Основні засади судочинства за Судовими статутами.
7. Значення судової реформи 1864 р.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Барановський О. Історія створення ради присяжних повірених (адвокатів) Київського округу (1916-1919 роки): передвиборна кампанія й утворення коаліцій. *Вісник національної асоціації адвокатів України*. 2017. № 9. С. 54–58.

Єрмолаєв В. М. Суд присяжних в Україні: історико-правові аспекти (до 150-річчя судової реформи 1864 р.). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2. С. 27–41.

Кашарський Ф. В. Правові основи здійснення наглядової функції прокуратури в українських губерніях Російської імперії (60-90 рр. XIX ст.). *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 59–64.

Кульчицький В., Бойко І., Сидорчук О. Фундатор судової реформи у царській Росії С. І. Зарудний та суд присяжних. *Право України*. 2004. № 8. С. 114–117.

Рум'янцев В. О. Деякі питання підготовки судової реформи 1864 року. *Проблеми законності*. 2014. Вип. 125. С. 7–14.

Рум'янцев В. О., Серeda О. В. Незалежність та інстанційність судової системи за судовою реформою 1864 р. (до 150-річчя судової реформи 1864 р.). *Вісник Національної академії правових наук*. 2014. № 3 (78). С. 84–94.

Савуляк Р. Реорганізація органів прокуратури за судовою реформою 1864 року в Україні та сучасні перспективи її реформування. *Вісник Львівського Університету. Серія юридична*. 2011. Вип. 52. С. 104–109.

Самойленко О. О. Реалізація судової реформи 1864 р. в Україні: етапи і проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 23–27.

Середя О. В. Законодавче регулювання добору присяжних засідателів у Російській імперії за судовою реформою 1864 р. *Право і безпека*. 2010. № 4. С. 56–60.

Стеценко Н. С. Правовий статус судового пристава за судовою реформою 1864 року. *Проблеми законності*. 2008. Вип. 97. С. 27–33.

Стеценко Н. С. Практична діяльність судових приставів за Судовими статутами 1864 року. *Проблеми законності*. 2010. Вип. 106. С. 174–182.

Тема 11. Законодавство Української Центральної Ради

П л а н

1. Створення Української Центральної Ради та її трансформація у парламент.
2. Універсали Української Центральної Ради, як етапи державотворення.
3. Статут Вищого управління України.
4. Законодавчі акти конституційного значення (закони про громадянство, про судоустрій, про національно-культурну автономію, про адміністративно-територіальний поділ).
5. Конституція Української Народної Республіки 29 квітня 1918 р.
6. Оцінка та історичне значення законодавства Української Центральної Ради.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Гончаренко В. Д. Конституція Української Народної Республіки 1918 р. – вінець законодавчої діяльності Української Центральної Ради. *Право України*. 2018. № 4. С. 11–24.

Гончаренко В. Утворення Української Народної Республіки як важливий етап на шляху до незалежності України. *Право України*. 2017. № 11. С. 32–39.

Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні. Харків : Право, 2007. 280 с. Єрмолаєв В. М. Організація і регламент діяльності Української Центральної Ради. *Право України*. 2017. № 11. С. 58–69.

Історія конституційного законодавства України / упоряд. В. Д. Гончаренко. Харків : Право, 2007. 256 с. Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917–1920 рр. Київ: Либідь, 1997. 208 с.

Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ: Укр. Письменник, 1993. 413 с.

Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917–1922рр. (форми і проблеми розбудови). Харків : Основа, 1996. 164 с.

Рум'янцев В.О. Конституція УНР 1918 року - важливий крок в розвитку конституційного законодавства України. *Проблеми державного управління та місцевого самоврядування*. 2006. № 1.

Рум'янцев В.О. Історичні та етнографічні витоки Української Народної Республіки. *Право України*. 2017. № 11. С. 40–47.

Рум'янцев В. О., Лісогорова К. М., Сіваш О. М. Українська Центральна Рада як революційний парламент України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 4. С. 29–41.

Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: у 2 т. Київ, Наук. думка. Т. 1. 1996. 590 с.; Т. 2. 1997. 424 с.

Тема 12. Українська держава гетьмана П. Скоропадського

П л а н

1. Прихід П. Скоропадського до влади. Проголошення Української Держави.
2. Грамота до всього українського народу. Закони про тимчасовий державний устрій України.
3. Форма правління, політичний режим, соціальна база Гетьманату.
4. Організація державної влади в центрі й на місцях.

5. Зовнішньополітична діяльність гетьмана П. Скоропадського.
6. Законодавство Української Держави.
7. Оцінка й історичне значення державотворчої діяльності П. Скоропадського.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Денисенко О. Історична пам'ять про українську державу (1918 р.): здобутки в гуманітарній сфері. *Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. 2019. Вип. 3 (25). С. 21–30.

Дециньський Л. Є. Міжнародні зв'язки гетьманського уряду П. Скоропадського в період національної революції в Україні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2008. № 634. С. 3–8.

Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні. Харків : Право, 2007. 280 с.

Історія конституційного законодавства України / упоряд. В. Д. Гончаренко. Харків : Право, 2007. 256 с.

Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917–1920 рр. Київ: Либідь, 1997. 208 с.

Кравчук М., Марціясь І. Особливості міжнародних відносин за гетьмана П. Скоропадського. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 3. С. 12–18.

Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ: Укр. Письменник, 1993. 413 с.

Піріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року. *Історичні нариси*. Київ, 2011. 335 с.

Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917–1922 рр. (форми і проблеми розбудови). Харків : Основа, 1996. 164 с.

Рум'янцев В. О. П. Скоропадський в українському державотворенні (до 140-річчя з дня народження). *Вісник Академії правових наук*. 2013. № 1. С. 34–43.

Тема 13. Українська Народна Республіка часів Директорії

П л а н

1. Прихід Директорії до влади (листопад 1918 р.).
2. Політична платформа Директорії.
3. Державне будівництво в умовах Української Народної Республіки доби Директорії:
 - а) організація державної влади і територіальний устрій;
 - б) законодавча діяльність;
 - в) військове будівництво;
 - г) зовнішньополітична діяльність.
3. Здобутки і прорахунки Директорії у процесі розбудови української держави.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Бойко О. Д. Зміна урядів та урядової політики Директорії УНР у 1919 р. *Український історичний журнал*. 2009. № 6. С. 35–47.

Гай-Нижник П. Утворення Директорії УНР та формування її військових підрозділів під час антигетьманського заколоту (листопад–грудень 1918 р.). *Гілея*. 2020. Вип. 156 (5). С. 12–33.

Директорія. Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1919 рр. *Документи і матеріали*: у 2-х т., 3-х ч. / упорядн. В. Ф. Верстюк та ін. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. Т. 1. 686 с.

Директорія. Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1919 – листопад 1920 рр. *Документи і матеріали*: у 2-х т., 3-х ч. / упорядн. В. Ф. Верстюк та ін. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. Т. 2. 702 с.

Заріцька І. М. Земельне законодавство доби української революції 1917–1921 рр. Київ: Атіка, 2010. 240 с.

Іванова А. Ю. Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, гетьманату П. П. Скоропадського та

Директорії: монографія. Київ: Наук. думка, 2011. 223 с.

Історія конституційного законодавства України / упоряд. В. Д. Гончаренко. Харків : Право, 2007. 256 с.

Копиленко О. Л. «Українська Народна Республіка». *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.. 848 с. С.748 -751.

Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917–1920 рр. Київ: Либідь, 1997. 208 с.

Кравчук М. В. Військове будівництво Української держави у 1918 р. (історико-правовий аспект). *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2004. № 3. Ч. 1.

Кравчук М. В. Організаційно-правові засади формування збройних сил України в 1917-1920 рр. *Актуальні проблеми правознавства*: наук. зб. ЮІ ТАНГ. Тернопіль, 2002. Вип. 4.

Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ: Укр. Письменник, 1993. 413 с.

Нариси історії Української революції 1917-1921 рр.: у 2-х кн. / редкол. В. А. Смолій та ін. Київ: Наук. думка, 2012. Т. 2. 464 с.

Пиріг Р. Джерела з історії Української революції 1917-1921 років: архівний сегмент. *Архіви України*. 2011. № 1. С. 108–122.

Подковенко Т. О. Система законодавства України в 1917-1921 рр. *Актуальні проблеми правознавства*: наук. зб. ЮІ ТАНГ. Тернопіль, 2001. Вип. 2.

Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917–1922рр. (форми і проблеми розбудови). Харків : Основа, 1996. 164 с.

Тема 14. Західноукраїнська Народна Республіка

П л а н

1. Розпад Австро-Угорщини і створення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).

2. Державний лад ЗУНР:

- а) вищі і центральні органи влади й управління;
- б) місцеві органи влади й управління;
- в) судові й правоохоронні органи;
- г) Українська Галицька армія.

3. Зовнішньополітична діяльність ЗУНР. Злука УНР і ЗУНР.
4. Падіння ЗУНР та його причини.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О.Карпенко. Івано-Франківськ : Сівєрсія, 2001. 628 с.

Литвин М. Р. Історія ЗУНР / М. Р. Литвин, К. Є. Науменко. - Київ : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1995. 362 с.

Мацькевич М. М. Етапи юридичного оформлення об'єднання УНР І ЗУНР. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2011. № 1. С. 25–29.

Музиченко П. П. Історія держави і права України : навч. посіб. 6-те вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 471 с.

Пилипів В. І. Джерела до вивчення регіональної зовнішньої політики УНР і ЗУНР (ЗОУНР) 1918 -1920 рр. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2010. № 4(56). С. 129-133.

Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917–1922 рр. (форми і проблеми розбудови). Харків : Основа, 1996. 164 с.

Жерноклеєв О. Джерела з історії ЗУНР у фондах Державного архіву Івано-Франківської області. *Галичина* : наук. і культур.-просвіт. Краєзнав. часопис. 2014. Ч. 25–26; 1918–2013. С. 296–305.

Тема 15. Нова економічна політика в УСРР (1921–1929 рр.)

П л а н

1. Причини й передумови запровадження нової економічної політики.
2. Загальна характеристика засад нової економічної політики.
3. Державний устрій УСРР у 1920-х рр.
4. Конституція УСРР 1929 р.

5. Кодифікація права доби НЕПу й особливості її проведення в Україні:

- а) Цивільний кодекс УСРР 1922 р.
 - б) Земельний кодекс УСРР 1922 р.
 - в) Кодекс законів про працю УСРР 1922 р.
 - г) Кримінальний кодекс УСРР 1922 р.
 - д) Цивільно-процесуальний кодекс УСРР 1924 р.
 - е) Кримінально-процесуальний кодекс УСРР 1922 р.
6. Причини згорання НЕПу.
7. Наслідки нової економічної політики.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Берзін П. С. Кримінальний кодекс 1922 р. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2017. № 1 (8). С. 276–278.

Гончаренко В. Д. Нова економічна політика / В. Д. Гончаренко. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]*. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 510–513.

Гончаренко В. Д. Земельний кодекс УСРР 1922 (ЗК УСРР 1922 р.). *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 1. С. 333–335.

Гончаренко В. Д. Кодекс законів про працю УСРР 1922 (КЗпП УСРР 1922 р.). *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 1. С. 370–372.

Гончаренко В. Д. Кримінальний кодекс УСРР 1922 (КК УСРР 1922 р.). *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 1. С. 426–428.

Гончаренко В. Д. Кримінально-процесуальний кодекс УСРР 1927 (КПК УСРР 1927 р.). *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 1. С. 431, 432.

Гончаренко В. Д. Цивільний кодекс УСРР 1922 (ЦК УСРР 1922 р.). *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 1. С. 798–800.

Васильєв Є. О. Відновлення акціонерного підприємництва в УСРР в період нової економічної політики. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2017. № 6. С. 20–24. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/4.pdf

Васильєв Є. О. Правовий статус кооперативів за законодавством УСРР періоду нової економічної політики. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2018. № 6. С. 26–30. URL: <http://lsej.org.ua>

Васильєв Є. О. Об'єкти цивільних правовідносин в УСРР у період Нової економічної політики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 14–19. URL: <http://lsej.org.ua>

Григоренко Д. А. «Правове регулювання витіснення приватної торгівлі в Україні на завершальному етапі НЕП». *Південноукраїнський правовий часопис*. 2019. № 3. С. 16–21.

Григоренко Д. А. «Ліквідація приватної торгівлі при згортанні НЕП в Україні». *Юридичний бюлетень*. 2019. № 10. С. 8–15.

Панасюк Р. П. Правове забезпечення української кооперації в роки нової економічної політики (1920-ті рр. XX ст.). *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 22–27.

Тема 16. Кодекс законів про народну освіту УСРР 1922 р.

П л а н

1. Передумови прийняття Кодексу законів про народну освіту УСРР.
2. Особливості структурного поділу Кодексу законів про народну освіту УСРР.
3. Принципи організації, мета і завдання освіти й виховання в республіці за Кодексом законів про народну освіту УСРР.

4. Система радянської освіти: соціальне виховання дітей, професійна освіта молоді, наукова робота, політична освіта дорослих.
5. Народний комісаріат освіти Української СРР – вищий контролюючий державний орган.
6. Декларативний характер окремих положень Кодексу законів про народну освіту УСРР.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті: монографія. Київ: Богданова А. М., 2008. 406 с.

Бондар Н. А., Бондарь Н. А. (2018). Історичні аспекти та особливості розвитку юридичної (правничої) освіти в Україні в 20-ті роки XX століття. URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/7272/1/2.pdf>

Калініченко Т. М. Формування нової моделі вищої освіти в Україні в умовах радянської тоталітарної системи (20-ті роки XX ст.). *Педагогіка формування творчої особливості у вищій і загальноосвітній школах* / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ. 2020. Вип. 69. т. 1. С. 14–18. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/30999658-b808-4632-903e-601b56208bce>

Калініченко Т. М. Особливості діяльності вищих навчальних закладів в Україні у 20-і рр. XX ст. Міжнародний науковий журнал *Науковий огляд*. 2019. 1(33). URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1856>

Кахно І. В., Ніколіна І. І. Розвиток загальноосвітньої школи УСРР на початку 20-х рр. XX ст. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. П. С. Григорчука. Вінниця, 2009. . Вип. 16. С. 49–52. URL: <https://library.vspu.net/jspui/handle/123456789/3336>

Лаврик Г. В. Відокремлення школи від церкви як реалізація кодексу законів про народну освіту УСРР 1922 р. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. № 22. С. 145–152. URL: <http://www.apdp.in.ua/v22/30.pdf>

Повар О. Права дитини у концепції соціального виховання в УСРР. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 2 (8). С. 207–212. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/11871>

Рябошапко Л. Конституційне законодавство про освіту в Україні: ретроспектива та перспектива (1917–2011 рр.): монографія. Львів: Край, 2011. 469 с.

Рябошапко Л. Перший Кодекс законів про народну освіту (1922). *Право України*. 1992. № 9. С. 35–38.

Усенко І. Б. Кодекс законів про народну освіту УСРР 1922 // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 1 : Історія держави і права України / редкол. В. Д. Гончаренко [та ін.]. Харків : Право, 2016. 848 с.

Тема 17. Система органів державної влади і управління УРСР за Конституцією УРСР 1937 р.

П л а н

1. Зміни в державному ладі УРСР у першій половині 1930-х рр.
2. Підготовка й прийняття Конституції УРСР 1937 року, її структура, введення в дію.
3. Подальший процес формування адміністративно-командної системи в УРСР на основі Конституції 1937 р.
4. Центральні органи державної влади й управління: Верховна Рада УРСР і Раднаком УРСР.
5. Місцеві органи державної влади.
6. Декларативність Конституції УРСР 1937 р.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Гончаренко В. Д. Виборчі права громадян за Конституцією УРСР 1937 р. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 93–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varpu_2012_4_10

Гончаренко В. Д. Верховна Рада УРСР за конституцією республіки 1937 р. *Проблеми правознавства*. 1991. Вип. 52. С. 23–29.

Гончаренко В. Д. Правовий статус Президії Верховної Ради УРСР за Конституцією УРСР 1937 року. *Проблеми законності*. 2009. Вип. 100. С. 42–52.

Гончаренко В. Д. Регламенти законодавчих органів України за радянських часів. *Вісник Національної академії правових наук України* : зб. наук. пр. 2016. № 1 (84). С. 30–42.

Дудченко О. С. Повноваження та організаційна структура ради народних комісарів відповідно до конституції УРСР 1937 р. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету* : серія: *Право* / гол. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2016. Т. 1. Вип. 41. С. 19–22. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/33693>

Заруба В. М. Історія держави і права України: навч. посібник. Київ: Істина, 2006. 416 с.

Історія держави і права України: практикум: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вузів / І. Я. Терлюк. Київ: Атіка, 1999. 192 с.

Історія державної служби в Україні: у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій; редкол.: С. В. Кульчицький та ін.; упоряд.: Г. В. Боряк (кер. кол. упоряд.), Л. Я. Демченко, Р. Б. Воробей. Київ: Ніка-Центр, 2009. Т. 5: Документи і матеріали. Кн. 1. 1914–1991. 824 с.

Мироненко О. Спроби обґрунтування засад захисту радянських конституцій 20-30-х років в офіційних колах СРСР та УРСР. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 5. С. 105–118.

Ткачук А., Ткачук Р., Ганущак Ю. З історії реформ адміністративно-територіального устрою України, 1907–2009 роки. Київ: Леста, 2009. 128 с.

Мироненко О. М. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки 1937 р. *Енциклопедія історії України*. Т. 5 Кон-Кю / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2008. 568 с.

Новітня історія України. 1900-2000: підруч. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. / А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. П. Дрожжин та ін. Київ: Вища шк., 2000. 662 с.

Павленко В. В. Формування виборчої системи радянської України за конституціями 1919, 1929, 1937 рр. Європейські перспективи. 2015. № 1. С. 32–37.

Шевченко А. Є. Порівняльно-правовий аналіз захисту прав і свобод громадян за конституціями УРСР 1937 та 1978 рр. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 4-5. С. 19–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2017_4-5_5

Тема 18. Державно-правовий розвиток західноукраїнських земель між двома світовими війнами

П л а н

1. Правовий статус українських земель у складі Польщі.
2. Організація українських націоналістів (ОУН).
3. Українські землі у складі Румунії.
4. Українські землі у складі Чехословаччини.
5. Правовий статус Закарпаття.
6. Карпатська Україна. Конституційний закон Карпатської України 1939 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Білобровець О. Діяльність польських громадських організацій «Полонія» і «Корпорація» на Правобережній Україні на початку ХХ ст. *Волинські історичні записки*: зб. наук. праць. 2013. Т. 11. С. 19–25.

Білобровець О. Польська суспільно-політична думка в Україні щодо політики галицьких партій у вирішенні польського питання

(1914–1916 pp.) *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. V. С. 56–64.

Білобровець О. Східні креси в польській суспільно-політичній думці (1914– 1925 pp.). *Studia Politologica Ucraino-Polona*. Житомир-Київ-Краків. 2017. Вип. 7. С. 261–271.

Боєчкр В.Ф. Економічне становище Другої Речі Посполитої у перші повоєнні роки. *Молодий вчений*. 2016. № 3 (30). С. 307–312.

Вегеш М. Еволюція державно-правового статусу Закарпаття (Підкарпатської Русі – Карпатської України) у міжвоєнний період. *Актуальні проблеми політичної науки*. 2018. Вип. 3. С.160-171.

Вегеш М., Віднянський С., Чаварга А. Становлення державної служби Карпатської України крізь призму українськочехословацьких відносин (1938–1939 pp.). *Український історичний журнал*. 2022. №. 1. С. 103 – 118.

Віднянський С. Карпатська Україна як етап українського державотворення. *Український історичний журнал*. 2019. №. 2. С. 67–93.

Ковач Л. Суспільно-політичний розвиток Закарпаття у міжвоєнний період в оцінках вітчизняних і зарубіжних науковців. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 5–6. С. 302–321.

Красівський О. Українські політичні організації Західної України в період становлення польської держави (1918–1923 pp.). *Наукові записки*. 2006. Вип. 30 (2). С. 410–420.

Михайлуца М.І. Релігійний традиціоналізм проти політики румунізації населення південної бессарабії (кінець 1930-х – червень 1940 р.). *Чорноморський літопис*. 2010. Вип. 1. С. 90–94.

Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси / С.В. Кульчицький (відп.ред.). Київ: Наук. думка, 2005. 495 с.

Осипенко О. В. Культурна політика румунської адміністрації на теренах Південно-Західної України в 1941-1944 pp. *Сучасні проблеми національно-культурної ідентичності: регіональний вимір* : зб. наук. статей за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (24–25 вересня 2020 року). 2020. С. 164–172.

Рендюк Т. Національна політика королівської Румунії у міжвоєнний період та під час Другої світової війни. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2010. Вип. 19. С. 137–154.

Ухач В. «Одноденна» держава. Карпатська Україна в сучасній

історіографії: історико-правовий аналіз (вибрані аспекти). *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 2. С. 34-40.

Цубов Л. Від Карпатської Русі до Карпатської України. *Науковий вісник*. 2009. Вип. 3.

Шевчук Т. Є. Роль української політичної еліти Холмщини і Підляшшя у виборах 1922 року в другій Речі Посполитій. *Інтелегенція і влада. Серія : Історія*. 2006. Вип. 6. С. 252-262.

Тема 19. Державний лад і законодавство в Україні в період Другої світової війни

П л а н

1. Угода про ненапад між Німеччиною і СРСР (Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р.): загальні положення й наслідки.

2. Зміни в адміністративно-територіальному поділі УРСР у 1939–1946 рр.

3. Побудова органів державної влади і державного управління УРСР в умовах Другої світової війни.

4. Особливості розвитку права УРСР в умовах воєнного часу Другої світової війни.

а) цивільне право;

б) сімейне право;

в) кримінальне право;

г) кримінально-процесуальне право.

5. Окупаційний режим в Україні у роки Другої світової війни. Рейхскомісаріати Україна та Остланд у період німецької окупації.

6. Створення і діяльність Української повстанської армії.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Босєва О. С. Обмеження розвитку інституту судового захисту

трудових прав в Україні в період 1937–1945 рр. (частина 1). *Юридичний вісник*. 2020. № 6. С. 54–61. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/17412>

Вегеш М. Українська Повстанська Армія в боротьбі. Світ історії. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2007. С. 243–259. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/40168>

Владимирова В. Витоки кримінальної відповідальності за здачу або залишення ворогові засобів ведення війни. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №5. С. 242–245. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/5/43.pdf>

Двірна К., Левченко Ю. Рейхскомісаріати Україна та Остланд в період німецької окупації: особливості територіально-управлінської системи та політики. *Грані*. 2014. №3. С. 106–114. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268617297.pdf>

Документи ОУН та УПА у фондах ЦДАГО України. *Український історичний журнал*. 2011. № 2. С. 202–222. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/105619>

Косик В. Німецькі документи про УПА. Український визвольний рух. 2003. С. 57–65. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/66930/08-Kosik.pdf?sequence=1>

Кучер В. Німецька окупація України в початковий період війни: політико-економічна парадигма. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2008. № 39. С. 291–307. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kucher_nimetska-1.pdf

Левченко Ю. І. Особливості реалізації політики окупаційної влади в адміністративно-територіальних одиницях України 1941–1944 рр. : монографія / за наук. ред. К. П. Двірної. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 402 с.

Двірна К. П., Левченко Ю. І. Рейхскомісаріати «Україна» та «Остланд» в період німецької окупації: особливості територіально-управлінської системи та політики. *Грані*. 2014. № 3. С. 106–114.

Печеніна Н. До проблеми визначення кордонів України в умовах Другої світової війни. Волинь і волиняни у Другій світовій війні : зб. наук. пр. за матеріалами І Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. подіям Другої світової війни на території Волин. обл. / упоряд. М. М. Кучерепа. Луцьк. 2012. С. 574–577. URL:

<https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/8986>

Рабінович П. М. Радянське право і законність у роки Великої Вітчизняної війни (історичні особливості). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 4 (№4-5). С. 7–11.

Рамазанов Ш. Уроки історії: про причини початку Другої світової війни. *Сторінки історії*. 2018. № 47. URL: <http://historypages.kpi.ua/article/view/158276>

Соловей Д. Ю. Трансформація законодавства про кримінальну відповідальність УРСР у 40-х рр. XX ст., зумовлена воєнною обстановкою. Херсон : Гельветика, 2014. Вип. 5. Т. 1. С. 76-81.

Спудка І., Турчіна Л. Система адміністрування як засіб реалізації планів нацистів на окупованій території. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2017. № 1.49. С. 41-45. URL: <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/261>

Фещук М. Деякі особливості законодавства воєнного часу. *Вісник прокуратури*. 2006. 4. С. 124–127.

Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944–1947 рр.). Київ : Ін-т історії України НАН України. 2000. № 240. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/Book/shapoval/shapoval.pdf>

Якубовський В. Мобілізаційна політика радянської влади і командування Червоної армії на території України в 1943-1945 роках. *Вісник Національної Академії державного управління при Президентіві України*. 2005. № 4. С. 275-277.

Тема 20. Зміни у правовому статусі УРСР в період перебудови (1985-1991 рр.)

П л а н

1. Демократизація суспільно-політичного життя в УРСР в період перебудови.
2. Зміни у статусі УРСР як союзної республіки у складі СРСР.
3. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. та її значення.
4. Реформа державного апарату УРСР.
5. Зміни у праві УРСР за часів перебудови.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Гончаренко В. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2. С. 85–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varny_2010_2_9

Гончаренко В. Д. Повноваження найвищих органів державної влади та управління України в галузі законотворчості у період перебудови (1985–1991). *Право України*. 2020. № 1. С. 242–260.

Горлов А., Чорна С. Декларація про державний суверенітет України: дух самостійництва та ідеї свободи. Конституційна традиція української державності / відп. ред. С. Головатий. Київ: Всеукр. правозах. організація «Меморіал» ім. Василя Стуса; Право України, 2021. С. 438–443.

Кампо В. Декларація 1990 р. була актом політичного компромісу: [розмова з вченим-конституціоналістом]. *Юридична газета*. 2020. № 14(14 липня). С. 28–29.

Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: навч. посібник. Полтава: Астроя, 2020. 217 с.

Кульчицький С. Передумови, перебіг і підсумки "параду суверенітетів". *Український історичний журнал*. 2018. № 5. С. 163–191.

Омарова А. А. Правовий статус України у період перебудови (1985–1991): монографія. Харків: Право, 2017. 192 с.

Смолій В., Бекірова Г., Якубовський І., Лапчинська Н., Полольський А. Нарис вісімнадцятий. Боротьба за українську державність у період Української СРР/РСР (1919–1991).

Українська державність: історико-правничі нариси / ред. рада В. Смолій [та ін.]. Київ: Право України, 2021. С. 518–575.

Тема 21. Проголошення й розбудова Української незалежної держави у 1991-1996 рр.

П л а н

1. Передумови проголошення незалежності України.
2. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.
3. Проведення всенародного референдуму 1 грудня 1991 р. Вибори Президента України.
4. Зміни в державному ладі після набуття Україною незалежності.
5. Особливості реформування правової системи України у 1991-1996 рр.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Артиш І. Відновлення державності України в 1991 році // Актуальні питання історії України: курс лекцій. Івано-Франківськ: Галицька Академія, 2011. 208 с.

Алексєєв Ю. М., Кульчицький В. І., Слюсаренко А. Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр. Київ: ЕксОб, 2000. 295 с.

Бойко О. Д. Історія України: підручник. Вид. 8-ме перероб. і допов. Київ: Академвидав, 2021. 640 с.

Гончаренко В. Д. Акт проголошення незалежності України. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.. 848 с. С. 41-42.

Гончаренко В. Д. Повноваження найвищих органів державної влади та управління України в галузі законотворчості у період перебудови (1985–1991). *Право України*. 2020. № 1. С. 242–260.

Занкевич Н. В. Розвиток правового регулювання мовних відносин після відновлення незалежності України. Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. Харків: Право, 2021. Вип. 41. С. 205–218.

Іванченко Р. П. Українська державність в 20-90-х рр. Київ: МІЛП, 2000. 255 с.

Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: навч. посібник. Полтава: Астроя, 2020. 217 с.

Кузьменко Ю. Серпневий путч 1991 р. та його вплив на партійно-радянську номенклатуру УРСР. *Український історичний журнал*. 2011. № 4. С. 41–54.

Селіванов А. Незалежність як умова політичного самовизначення народу. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 8. С. 5–9.

Україна: антологія пам'яток державотворення, Х-ХХ ст.: у ?? т. Т. 10: Відродження й утвердження Української державності (1987-2005) / редкол.: І. М. Дзюба та ін. К., 2009. 672 с.

Українська державність: історико-правничі нариси / ред. рада В. Смолій [та ін.]. Київ : Право України, 2021. 976 с .

Шаповал В. Конституційні акти України першої половини 90-х років ХХ ст. (питання кваліфікації). *Право України*. 2000. № 6. С. 6–9.

Шевченко А. Є. Незалежність України: ретроспективний аналіз, сучасність, перспектива. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2016. № 8. С. 6–8.

Шемшученко Ю. Державний суверенітет і правова держава (до 20-річчя Декларації про державний суверенітет України). *Віче*. 2010. №16(277). С. 2–3.

Тема 22. Розробка і прийняття Конституції України 1996 р.

П л а н

1. Конституційний процес в Україні у перші роки незалежності.

2. Розгортання державотворчих процесів і запровадження атрибутів державності. Конституційний договір 8 червня 1995 р.

3. Розробка і прийняття Конституції України 1996 р., її основні положення.

4. Європейський шлях розвитку державного апарату України після прийняття Конституції 1996 р.:

- а) становлення українського парламентаризму;
- б) правові засади виконавчої влади;
- в) проведення судово-правової реформи;
- г) реалізація принципу стримувань і противаг;
- г) формування місцевих органів влади і самоврядування;
- д) юридичні засади створення Збройних Сил України й оборони країни.

5. Історичне значення прийняття Конституції України 1996 р.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник / за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.

Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Гончаренко В. Зміни в Конституції України у перші роки незалежності (1991–1995). *Історія українського конституціоналізму: круглий стіл до 20-річчя Конституції України. Вісник національної академії правових наук України*. 2016. № 2. С. 210.

Гончаренко В. Д. Правовий статус Верховної Ради України за Конституцією України 1996 року. *Вісник Академії правових наук України*: зб. наук. пр. 2012. № 1(68). С. 77–87.

Демченко Д. Концепція соціальної держави у Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 159–163.

Древаль Ю. Д. Конституційний договір: урок компромісу. *Вісник Університету внутрішніх справ*. Вип.10. 2000. С. 140–143.

Загуменна Ю. О., Лазарєв В. В. Становлення та розвиток органів місцевого самоврядування в Україні (1991-2019). *Право і безпека*. 2020. № 2 (77). С. 106–117.

Кампо В. Еволюція Конституції України: суспільно-правовий вимір: наук.-популяр. нариси. Івано-Франківськ: Голіней О. М., 2018. 68 с.

Ковальський В. Як народжувалася Конституція України. *Юридичний вісник України*. 2021. № 25 (25 червня – 1 липня). С. 3.

Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України: наук. вид. Київ: Укр. Правнича Фундація, 1995. 48 с.

Кульчицький В. С., Бойко І. Й. Генезис та еволюція української конституції: навч. посібник. Львів: Вид. юрид. ф-ту Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2007. 96 с.

Пархоменко Н. М. Конституційний договір як джерело права України: історичний досвід. *Правова держава: Щорічник наук. праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. Київ: Вид. Дім "Юрид. кн.", 2001. Вип. 12. С. 61–69.

Пилипчук В. Етапи формування суверенної Української держави (історико-правові та політичні аспекти). *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 3(62). С. 94–104.

Український парламентаризм: минуле і сучасне / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Парлам. вид-во, 1999. 368 с.

Шемшученко Ю. С. Від декларації – до Конституції. *Правова держава*. 1997. Вип. 8. С. 3–11.

Тема 23. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум)

П л а н

1. Статус України як ядерної держави.
2. Передумови приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.
3. Підписання Будапештського меморандуму. Його основні положення.
4. Питання термінології Будапештського меморандуму.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 552 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник /

за ред. В. Д. Гончаренка; вид. 3-тє, перероб. Київ: Ін Юре, 2003. 800 с.
Срмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

Асірян С. Р., Ткач Д. К. Будапештський меморандум 1994 року: юридичний аналіз. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 20.

Гай-Нижник П. П. Будапештський меморандум: передумови і наслідки (не)гарантії національної безпеки України. *Суспільно-політичні процеси*. 2019. Вип. 3 (13). С. 30-68.

Іжак О. І. Ядерне стримування і ядерний шантаж у політиці РФ. *Стратегічна панорама*. 2022. Спец. вип. С. 111–126.

Коцюба Р. Гарантії ядерної безпеки як складова забезпечення національних інтересів держави. Електрон. текстові дані. *Національна безпека: моніторинг реалізації законодавства України / Ін-т законодавства Верховної Ради України, Женева. центр демократ. контролю над збройн. силами, Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння*. Київ : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2018. С. 274-280 .

Лоссовський І. Є. Дипломатичні пріоритети України в протистоянні російській агресії. *Стратегічна панорама*. 2019. № 1/2. С. 5–19.

Омарова А. А., Пілат О. В., Вареник О. В. Україна як ядерна держава. *Право і суспільство*. 2023. № 2. Т. 2. С. 9–15.

Прийдун С. Будапештський меморандум в контексті ядерного роззброєння України. *Україна–Європа–Світ : міжнар. зб. наук. праць : 25-й річниці Незалежності України присвячено / редкол.: Ю. М. Алексєєв, Л. М. Алексієвець, М. М. Алексієвець [та ін.]*. Тернопіль : ТНПУ, 2016 . Вип. 17. С. 106–114.

Стенограма пленарного засідання. Засідання п'ятдесяте. Сесійний зал Верховної Ради України. 3 червня 1993 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4864.html>

Тимошенко В., Дрьомов С., Тимошенко А. Будапештський меморандум: *pacta sunt servanda!* *Новий шлях до права* : кол. монографія. Київ : Логос, 2021. С. 181–189.

Юринець Ю. Л., Белкін Л. М., Сопілко І. М., Белкін М. Л. Будапештський меморандум 1994 року як об'єкт інформаційної війни. *Альманах міжнародного права*. 2020. № 24. С. 231–243.

Додаток 1
Зразок оформлення
титульного аркуша

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

кафедра історії держави і права України і зарубіжних країн

КУРСОВА РОБОТА

з _____
(назва навчальної дисципліни)

тема: _____

Студента(ки)(курсанта(ки)) _____ курсу _____
групи

(назва інституту/факультету)

ПІБ

КЕРІВНИК: _____

м. Харків
2023 рік

ЗМІСТ

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	3
Тема 1. Держава і право Русі-України (Київської Русі).....	3
Тема 2.Боротьба України за державне відродження у 1917–1920 рр....	4
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	6
ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	7
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ.....	14
Тема 1. Античні міста-держави.....	14
Тема 2. Державотворча діяльність великих князів Русі-України (Київської Русі).....	15
Тема 3. Суспільний лад Русі-України (Київської Русі)	1616
Тема 4. Галицько-Волинська держава	188
Тема 5. Джерела права на українських землях у складі Речі Посполитої.....	19
Тема 6. Створення Української національної держави у 1648-1654 рр.	21
Тема 7. Кодифікація права України у XVIII ст.	212
Тема 8. Реформи Габсбургів на західноукраїнських землях (кінець XVIII ст. – перша половина XIX ст.).....	244
Тема 9. Селянська реформа 1861 р. в Україні.....	25
Тема 10. Судова реформа 1864 р. в Україні	27
Тема 11. Законодавство Української Центральної Ради.....	29
Тема 12. Українська держава гетьмана П. Скоропадського.....	30
Тема 13. Українська Народна Республіка часів Директорії	32
Тема 14. Західноукраїнська Народна Республіка.....	33
Тема 15. Нова економічна політика в УСРР (1921–1929 рр.).....	34
Тема 16. Кодекс законів про народну освіту УСРР 1922 р.....	36
Тема 17. Система органів державної влади і управління УРСР за Конституцією УРСР 1937 р.	3838
Тема 18. Державно-правовий розвиток західноукраїнських земель між двома світовими війнами	40
Тема 19. Державний лад і законодавство в Україні у період Другої світової війни	42
Тема 20. Зміни у правовому статусі УРСР в період перебудови (1985-1991 рр.).....	44
Тема 21. Проголошення й розбудова Української незалежної держави у 1991-1996 рр.....	46
Тема 22. Розробка і прийняття Конституції України 1996 р.....	47
Тема 23. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї	

(Будапештський меморандум).....	49
Додаток 1. Зразок оформлення титульного аркуша.....	51

Навчальне видання
Електронне видання

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
І ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ**

для студентів І курсу денної форми навчання
першого (бакалаврського) освітнього рівня
галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і : ВАСИЛЬСВ Євген Олександрович,
 ГОЦУЛЯК Світлана Леонідівна,
 ЛІСОГОРОВА Катерина Миколаївна,
 ЛИЗОГУБ Віталій Анатолійович,
 ОМАРОВА Айсел Азад кизи,
 ПОНОМАРЬОВА Ганна Павлівна,
 РУМ'ЯНЦЕВ В'ячеслав Олексійович,
 СТЕЦЕНКО Ніна Сергіївна,
 ТУРЧІНА Марія Олегівна,
 ШИГАЛЬ Денис Анатолійович

Відповідальна за випуск *Г.П. Пономарьова*

Редактор Л. Русанова
Комп'ютерна верстка Ю. Бойко